

Marijana
Vidas Bujanja

METODE I DETERMINANTE STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA

Dr Marijana Vidas-Bubanja

**METODE I
DETERMINANTE STRANIH
DIREKTNIH INVESTICIJA**

Beograd, 1998.

Izdavač

INSTITUT EKONOMSKIH NAUKA, BEOGRAD

Beograd, Zmaj Jovina 12

Tel.: (011) 622-357, Faks: (011) 181-471

Za izdavača

Generalni direktor

Prof. dr Tomislav Popović

Recenzenti:

Prof. dr Oskar Kovač

Prof. dr Predrag Jovanović-Gavrilović

Lektor

Nada Dragišić, prof.

Tehnički urednik

Ing. Borivoje Ušćumlić

Kompjuterska obrada

Zorica Božić

Dizajn korica

Zorica Kijevčanin-Milošević

Štampa

“Prometej”, Beograd

ISBN 86-80315-41-9

U izdavanju ove monografije finansijski je učestvovalo Ministarstvo za nauku i tehnologiju Republike Srbije.

SADRŽAJ

Predgovor.....	ix
UVODNA RAZMATRANJA.....	1
1. DIREKTNE INVESTICIJE KAO OBLIK MEĐUNARODNOG KRETANJA KAPITALA.....	15
1.1. PORTFOLIO I DIREKTNE INVESTICIJE (pojam i definisanje).....	19
1.2. OSNOVNI MOTIVI ZA PREDUZIMANJE STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA	30
1.3. OSNOVNI OBLICI STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA	36
1.4. OSNOVNI MEHANIZMI FUNKCIONISANJA STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA (akcije kupovine i spajanja kompanija)	41
2. TEORIJE STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA.....	57
2.1. MOGUĆE KLASIFIKACIJE TEORIJSKIH TUMAČENJA	57
2.1.1. Teorija međunarodnih portfolio investicija.....	58
2.1.2. Teorije monopolskih prednosti SDI.....	59
2.1.3. Teorija internalizacije	64
2.1.4. Eklektička paradigma	66
3. METODE MERENJA I RASTA STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA	72
3.1. OSNOVNE KARAKTERISTIKE KRETANJA TOKOVA I UKUPNOG STANJA SDI U PERIODU 1960-1996. GODINA (dinamika, regionalna distribucija).....	82
3.2. SEKTORSKA DISTRIBUCIJA STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA	89
4. ODNOS STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA I TRANSNACIONALNIH KORPORACIJA.....	96
4.1. KAKO JE NASTALA "TRIJADA" MOĆNIH - SAD-JAPAN-EVROPA	101
4.2. PERSPEKTIVE TNK KAO NOSILACA SDI AKTIVNOSTI.....	106
5. FORME TRANSNACIONALIZACIJE	115
5.1. UGOVORI O ZAJEDNIČKIM ULAGANJIMA.....	120
5.2. STRATEŠKE ALIJANSE	125

6. SAVREMENI TRENDOVI STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA.....	136
6.1. OSNOVNE KARAKTERISTIKE KRETANJA SDI NA GLOBALNOM NIVOU U OSAMDESETIM GODINAMA.....	136
6.1.1. Formiranje jedinstvenog evropskog tržišta i kretanja SDI u osamdesetim godinama	142
6.1.2. Pojava Japana kao značajnog investitora u svetskim razmerama	152
6.1.3. Liberalizacija i sve veći značaj servisnog sektora u osamdesetim godinama	155
6.2. OSNOVNE KARAKTERISTIKE KRETANJA SDI NA GLOBALNOM NIVOU U DEVEDESETIM GODINAMA.....	163
6.2.1. Razvijene zemlje	165
6.2.2. Zemlje u razvoju	179
6.2.3. Zemlje srednje i istočne Evrope i tokovi stranih direktnih investicija	192
6.2.4. Rast značaja infrastrukturnog sektora kao privlačne lokacije za SDI u devedesetim godinama	209
7. EMPIRIJSKA ISTRAŽIVANJA DETERMINANATA STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA.....	219
7.1. PODELA EMPIRIJSKIH ISTRAŽIVANJA.....	221
7.1.1. Ekonometrijske studije	223
7.1.2. Pregledne studije (Survey Studies).....	238
7.1.3. Determinante stranih direktnih investicija zemalja u razvoju	242
7.2. PRIKAZ REALIZACIJE MODELA	247
8. ODNOS TRGOVINE I INVESTICIJA	281
8.1. INTRAFIRM TRGOVINA I TRANSFERNE CENE	284
8.2. INTRAINDUSTRISKA TRGOVINA I INTRAINDUSTRISKE INVESTICIJE	298
8.3. TRGOVINSKA POLITIKA VEZANA ZA STRANE DIREKTNE INVESTICIJE I GATT	306
9. STRANE DIREKTNE INVESTICIJE I RAZVOJ	315
9.1. TEORIJSKI OKVIR ZA ANALIZU EFEKATA STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA	316
9.2. ALTERNATIVNE METODOLOGIJE PROCENE EFEKATA STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA.....	323
9.3. UTICAJ ULAZNIH INVESTICIJA NA EKONOMSKI RAZVOJ	

ZEMLJE DOMAĆINA	323
9.3.1. Efekti koje donose SDI kao faktor integracije	328
9.3.2. Strane direktne investicije i eksterne prednosti	328
9.3.3. Potencijalni troškovi stranih direktnih investicija.....	331
9.3.4. Uslovljenost efekata SDI na ekonomski rast i promena na nacionalnom, regionalnom i globalnom nivou.....	332
10. REGULATIVNI MEHANIZMI INVESTICIONIH TOKOVA	336
10.1. NACIONALNI NIVO	336
10.2. BILATERALNI NIVO	341
10.3. REGIONALNI NIVO.....	342
10.4. MULTILATERALNI NIVO.....	345
ANEX I	
Investiciono zakonodavstvo u zemljama centralne i istočne Evrope	359
ANEX II	
Investicioni instrumenti	371
Lista skraćenica.....	377
Predmetni indeks	379
Literatura	383

Predgovor

Ova knjiga posvećena je definisanju osnovnih karakteristika i analizi ključnih determinanata kretanja stranih direktnih investicija.

Uslovi globalizacije i internacionalizacije međunarodnog ekonomskog okruženja bili su s jedne strane osnova, a s druge strane posledica radikalnog rasta vrednosti međunarodnih finansijskih tokova koja danas nekoliko puta prevazilazi vrednost međunarodne trgovine. U okviru te dominacije finansijskih tokova, posebno se izdvajaju uloga i značaj stranih direktnih investicija, i to zbog činjenice da složeni investicioni paketi sadrže, osim kapitala, i nematerijalne resurse, kao što su nova znanja, tehnologije, organizaciona rešenja, marketing i menadžment rešenja i tehnike. Na taj način, strane direktne investicije postaju najpouzdaniji kanal kojim se u sadašnje vreme prenosi tehnološka komponenta, osnova savremenog rasta i razvoja.

S obzirom na tu karakteristiku savremenih investicionih paketa, interes za njihovo privlačenje u okviru svog privrednog sistema ispoljavaju sve kategorije zemalja - od onih razvijenih, preko zemalja u razvoju, do zemalja u tranziciji. Govori se, zapravo, o veoma naglašenoj konkurenciji između potencijalnih zemalja domaćina na globalnom tržištu stranih direktnih investicija.

Sve oštrij kriterijumi konkurencije, s druge strane, nameću savremenim kompanijama potrebu prisustva na svim dinamičnim tačkama svetskog tržišta bilo inputa ili globalnih outputa, što izlaznom investicionom angažmanu daje posebnu važnost i značaj, i to kako u slučaju razvijenih zemalja, tako, devedesetih godina sve više, i u slučaju dinamičnih zemalja u razvoju.

Takva zastupljenost stranih direktnih investicija u savremenoj svetskoj privredi rezultirala je i obimnom literaturom i brojnim studijama o različitim aspektima široke i kompleksne investicione problematike.

Autor ove knjige želeo je da i pomoću strukture rada omogući čitaocu da sagleda presek celokupne problematike sve veće dominacije investicionih tokova od osnovnih definicija i teorijskih tumačenja, preko analize karakteristika i tendencija u poslednje tri dekade (1960-1990. godina), do empirijskog testiranja osnovnih determinanata kretanja investicija i efekata tog kretanje na pojedina područja ekonomske aktivnosti.

Centralni deo rada posvećen je *investicionim determinantama* zato što je dobro poznavanje determinanata investicionog kretanja osnova kako dobre postavke investicione politike, tako i adekvatnog ponašanja zemlje i na ulaznoj i na izlanoj strani investicionog kretanja.

Urađenim empirijskim modelom je potvrđena polazna pretpostavka da su otvorenost i veličina tržišta zemlje domaćina osnovne determinante privlačenja stranih direktnih investicija u nacionalnu privredu.

Knjiga je nastala kao nastavak istraživanja problematike koja je obrađena u doktorskoj disertaciji "Uloga i metodi stranih direktnih investicija u savremenim međunarodnim ekonomskim odnosima", odbranjenoj na Ekonomskom fakultetu u Beogradu 4. novembra 1996. godine.

Pojedine teme i problemi obrađeni u ovoj knjizi bili su delimično prezentovani na domaćim i međunarodnim skupovima i u stručnoj periodici i časopisima.

Posebnu zahvalnost za nastanak knjige dugujem svom mentoru, profesoru dr Oskaru Kovaču, čije su sugestije i pomoć uvek bili na izuzetno profesionalnom i ljudskom nivou, kao i prof. dr Predragu Jovanoviću-Gavriloviću, za korisne savete i smernice. Veliku zahvalnost dugujem i svom direktoru, profesoru dr Tomislavu Popoviću, za veliko razumevanje i podršku tokom rada na doktorskoj disertaciji i ovoj knjizi.

Autor

INSTITUT EKONOMSKIH NAUKA

Beograd, Zmaj Jovina 12

Tel.: (011) 622-357, Faks: (011) 181-471

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

339.727.24

VIDAS-Bubawa, Marijana

Metode i determinante stranih direktnih investicija /
Marijana Vidas-Bubanja. - Beograd : Institut ekonomskih nauka,
1998 (Beograd : Prometej). - X, 395 str. : graf. prikazi, tabele ;
24 cm

Tiraž 500. - Registar. - Bibliografija: str. 383-395.

ISBN 86-80315-41-9

a) Investicije, inostrane
ID=67125260

© 1998. Institut ekonomskih nauka

Sva prava su zadržana. Ni jedan deo ove publikacije ne može biti reprodukovani niti smešten u sistem za pretraživanje ili transmitovan u bilo kom obliku, elektronski, mehanički, fotokopiranjem, snimanjem ili na drugi način, bez prethodne pismene dozvole Instituta ekonomskih nauka.